

Szakdolgozat

Tóth Bettina

Debrecen
2010

Debreceni Egyetem

Informatikai Kar

A Nyugat kezdeti korszaka

Témavezető:

Dr. Bényei Miklós
egyetemi docens

Készítette:

Tóth Bettina
informatikus
könyvtáros hallgató

Debrecen

2010

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	3
Bevezető	4
Történelmi háttér	6
Előzmények	9
A Hét	10
Magyar Géniusz.....	10
Jövendő.....	11
Figyelő.....	12
A kezdetek	13
Akik nélkül nem jöhetett volna létre	17
Fenyő Miksa	17
Munkássága	19
Kortársai így emlékeztek meg róla.....	19
Hatvany Lajos.....	21
Munkássága	22
Kortársai így emlékeztek meg róla.....	22
Ignotus	24
Munkássága	25
Kortársai így emlékeztek meg róla.....	26
Osvát Ernő.....	28
Munkássága	29
Kortársai így emlékeztek meg róla.....	30
Pénzügyi háttére	33
Összegzés	37
A Nyugat jelentősége és hatásai	37
Irodalomjegyzék	39

Bevezető

A Nyugat volt Magyarország egyik legjelentősebb folyóirata. A XX. század elején indult, 1908. január 1-jén és Babits Mihály halálával szűnt meg, aki így fogalmazott a lapról: „A Nyugat az marad, ami volt az írói szabadság öre és mentsvára”.¹

Az első szám 1907 karácsonyán jelent meg és nem a semmiből indult, hanem meghatározó előzményei voltak. Fenyő Miksa így írt az alapításról: „A Nyugat nem légtüres térben jött létre, – vagyis aki meg akarja írni történetét, az nem kezdheti azzal, hogy ekkor és ekkor összeült a Royal-kávéházban Osvát Ernő Fenyő Miksával és a második »feketepohárnál« – Osvátnál nyilván a harmadiknál, elhatározták, hogy folyóiratot alapítanak. Nem. A történetírónak messzebbre kell visszanyúlnia, s képet írni azokról a múlt század végén, a század elején megvolt politikai, kulturális és szociális viszonyokról, melyek determinálták a Nyugat létrejöttét, – még ha ez a kép nem is rajzolódott ki teljes világossággal a Nyugat alapítói előtt.”²

Bár igen csekély példányszámban jelent meg, mégis nagy hatással volt a magyar irodalomra. Segítette az új stílusirányzatok elterjedését és a nyugati modern irodalom befogadását. Mindezért persze állandó célpontja volt a konzervatív íróknak - úgy gondolták, hogy veszedelmes a nemzetre -, de neves szerkesztői meg tudták védeni a lapot.

Négy nagyobb korszakot tudunk megkülönböztetni a Nyugat életében: az első világháború kezdetéig tartó szakaszt, a Tanácsköztársaság bukásáig tartó szakaszt, a 20-as éveket magában foglalót és Babits főszerkesztőségének éveit. Mivel a dolgozatom címe A Nyugat kezdeti korszaka, az első szakasztól nem megyek tovább.

Szeretném megfogadni Fenyő Miksa tanácsát és úgy írni a Nyugatról, hogy egy visszatekintéssel kezdek, amiben kirajzolódik, hogy milyen is volt az a Magyarország, amelyik egy új, nyugati szintű, modern folyóirat indulásáért kiáltott. Szeretném felvázolni az akkori társadalmi csoportok helyzetét és életvitelét; a kulturális viszonyokat, valamint, hogy a századforduló környékén milyen kapcsolatban állt a politika az írással.

---

¹ A Nyugat és az akadémizmus / Babits Mihály — <http://epa.oszk.hu/00000/00022/00483/14915.htm>

² <http://epa.oszk.hu/00000/00022/ismerteto.htm>

Ki fogok térni a Nyugat előzményeinek tekinthető folyóiratokra, mint A Hét, a Magyar Génius, a Jövendő és a Figyelő.

Egy hosszabb fejezetet szentelek a szerkesztőknek/alapítóknak. Ismertetem Fenyő Miksa, Ignó és Osvát Ernő életét és munkásságát. Úgy gondoltam, hogy bemutatom Hatvany Lajost is, mert bár ő nem volt sem az alapító tagok, sem a szerkesztők között, mégsem jöhetett volna létre nélküle a Nyugat, hiszen Osváttal történő párbajáig ő pénzelte a vállalkozást, arról nem is beszélve, hogy irodalmilag is meghatározó személy volt.

Szót ejtek majd a pénzügyi háttérrel is, ami a folyóirat életének egészére rányomta a bélyegét. A Nyugat bármekkora hatással is volt irodalmunkra, soha nem volt nyereséges lap, bár kiadót is szerveztek mellé és a GYOSZ is rendszeresen támogatta.

A szakdolgozatom végén összefoglalom a folyóiratnak a magyar és külföldi irodalomra tett hatását és részletezem jelentőségét.

Köszönetnyilvánítás

Itt szeretném hálámat kifejezni témavezető tanáromnak, Dr. Bényei Miklósnak a munkámhoz nyújtott segítségéért és hasznos tanácsaiért.

Köszönettel: Tóth Bettina

Történelmi háttér

Magyarország a századelőn a polgárosodás felé haladt, ahol az iparosodás, az ipari kapitalizmus vagy modernizáció már folyamatban volt. Viszonylag fejlettek az ipari nagyüzemek, sűrűsödik a vasúti hálózat és határozottan megnőtt a hivatalnokréteg a társadalomban. 1890 és 1910 között Magyarország eljutott az iparosodás azon szakaszába, melyet Ausztria és Németország már jóval korábban elért. Bár voltak hullámzások az iparosodás ütemében, az emelkedés maga folyamatosnak tűnt, az írástudás pedig az ipari munkások körében 87,2 % volt 1910-ben, messze meghaladva az országos átlagot.

„Aligha szükséges bizonygatni, hogy Budapesten osztrák hatás érvényesült. Számos osztrák valójában Magyarországon született, és az ellenkezője is igaz volt néhány magyar kiválóságra. Jellemzően, magyar tudósok és művészek utaztak Bécsbe (a századelőn ez még komoly utazás volt), és sokan jól megtanultak németül. Az osztrák szerzőket olvasták Budapesten, vagy magyar fordításban vagy eredetiben. Az osztrák divatoknak, stílusoknak és áramlatoknak hatása volt Budapest életére.

Ez mindig csak „kulturális diffúzió” volt, vagy pedig párhuzamos fejlődés?

A Monarchiában kialakulnak olyan liberális intézmények, melyek kedveznek bizonyos kulturális fejlődésnek. Az asszimiláció útjába állított akadályok serkentettek is a teljesítmények elérésére. A liberalizálódás, a részleges asszimiláció, a részleges integrálódás alapjaiban bizonyos alapvető társadalmi-gazdasági változásokat találunk: a magyar gazdaság átalakulóban volt egy döntően mezőgazdasági jellegűből egy részben kapitalistába; a társadalom pedig a feudális társadalomból egy olyanba, melyet fél-feudalistának, fél-kapitalistának szoktak nevezni.³”

A fejlődés folyamatos volt, viszont nem kiegyensúlyozott. Sokan úgy emlegették hazánkat ebben a korszakban, mint az ellentétek országát, mert „az egyik oldalon ott a négy évtized alatt megháromszorozódott, lassan millióssá növekvő főváros – amely a maga európaiságában Bécsset utánozza –, a másikon az ország legnagyobb részének elmaradottsága.”⁴ A Parlament épülete nagyhatalmakéval veszi fel a versenyt, itthon

---

³A Nyugat hőskora és háttere / Fenyő Mária. — Debrecen: Csokonai, 2001. - p. 19-20.

⁴A magyar irodalom története / Klaniczay Tibor (szerk.). – Budapest: Kossuth, 1982. - 263. p.

közlekedik a kontinens első földalatti vasútja és Munkácsy Mihály festészetével büszkélkedhetünk. Mindeközben a gazdatiszt még törvényesen megverheti a cselédjét, a falvakban még kuruzslók gyógyítanak és Csontváry Kosztka Tivadar festményeit zsákponyvaként árverezik el. A mezőgazdaságban helyenként már feltűnnek a modern gépek, mialatt néhol még sarlóval aratnak. Bár már néhol agrárszocialista mozgolódások folynak, az uralkodó osztályok és a hivatali alkalmazottak különböző rétegei idegen beszivárgásnak minősítenek minden szocialista eszmét, a magyar parasztról pedig olyan képet őriznek, amely keresztezi a romantikát a biedermeierrel.

„A politikai hatalom nagyrészt még mindig az arisztokrácia és a köznemesség kezében volt. Bár az angol nyelvből vették át a „dzsentrí” kifejezést valamikor az 1880-as években, módosult jelentést kölcsönöztek neki, a magyar középnemességet jelölte. Elég paradox módon ez a réteg adta a középosztály zömét, beleértve a hivatalnokok középső és felső szintjeit – ennél fogva a státusza és a szerepe meglehetősen eltér attól, amit Angliában betöltöttek. A magyar társadalom szerkezete jelentősen eltért a nyugat-európai országokétól, ahol a középosztály gazdaságilag és politikailag évszázadokon át fejlődött ki és nem a nemesség lecsúszása eredményeként jött létre. A magyar társadalom szerkezete inkább hasonlított a kelet-európai országokéhoz, különösen Lengyelorszáéhoz.”⁵

Bár a nagypolgárság előkelő helyen volt társadalmilag és gazdaságilag, ez mégsem látszott meg a politikában. A földbirtokosok sokkal hatékonyabbnak bizonyultak halmuk megszilárdításában. Az arisztokrácia nem csupán földet birtokolt, hanem birtokában volt az ország jelentős része. A kiegyezést követően 15 miniszterelnök közül 9 volt arisztokrata, 4 a középnemesség tagja és csak 2 nem volt nemesi származású. Minden tizedik mágnás a parlament tagja volt; sőt, az arisztokraták és a dzsentrík voltak döntően a közszolgalatban is. A politikai hatalom nagyrészt az ő kezükben is maradt – az 1918-19-es forradalmak kivételével – 1944 októberéig. A többi társadalmi osztály együttműködött, vagy egyszerűen nem vett részt a hatalomban.

Mindemellett persze a mágnásokon kívül a magyar parlament jól el volt látva jogászokkal és újságírókkal is. 1917-ben az ország ügyvédeknek majdnem 1 százaléka ült a Parlamentben, és a parlamenti képviselők 10-15 százaléka újságíróból lett politikus volt. Az 1800-as évek

---

⁵ Magyarország története, 1890-1918. - Budapest: Akadémia, 1978. — A Nyugat hőskora és háttere / Fenyő Mária. – Debrecen: Csokonai, 2001. - 35. p.

utolsó negyedében felkapott lett az újságírói és jogi pálya. Az írók szerveződésekbe tömörültek, mint például a Kisfaludy Társaság 1836-tól.

„Kevés társadalom mutatja az átalakulás világosabb képét, a hatalom átrendeződését egyik osztályból egy másikhoz, mind forradalmi úton, mind pedig fokozatos fejlődés útján. A dzsentri gazdasági hanyatlása, sőt összeomlása olyan jelenség volt, mely nem kerülhette el még a felületesen szemlélődő kortárs figyelmét sem, és amely a kortárs irodalom talán legfontosabb témájává vált. A dzsentri állítólag kártyázott, mértéktelenül ivott, cigányzenére zokogott, és pazarlóan szórakozott még azután is, hogy azt már többé nem engedhette meg magának.”⁶

A dzsentrihez kezdetben a tradíciót őrző, előkelőbb nemesi családokat sorolták. Ez a társadalmi osztály erősen kiterjedt a hajdani birtokos nemesség gyors süllyedésével, állami és megyei hivatalokba, kifizetésű, de úri rangú értelmiségi pályákra szorulásával, illetve kisnemesi, értelmiségi, sőt polgári egyedekkel való feltöltődésével. A századelőn a jómódú földbirtokosoktól, vezető politikusoktól, rangos tisztségviselőktől, katonatisztektől az egyszerű diplomásokig, a kispolgári szintű rétegekig húzódott a dzsentri jellegű középosztály.

Budapest sajtója ekkor élte virágkorát. Több újságot jelentetett meg, mint egynémely nyugat-európai világváros, és ezek egy része elég szabad teret nyújtott az íróknak. Az a feladat viszont már rájuk várt, hogy megteremtsék azt a közeget, ahol eleget tehetnek törekvéseiknek.

---

⁶ Szekfü, Magyar történet 5: 517 — A Nyugat hőskora és háttere / Fenyő Mária. – Debrecen: Csokonai, 2001. - 36. p.

Előzmények⁷

Az irodalmi háborúskodás a mindennapi sajtóban bonyolult formában ment végbe. A hírlapok között is akadt egynéhány, mely közvetlenül is véleményt nyilvánított az irodalmi vitákkal kapcsolatban, többségük azonban leginkább azzal a szellemmel hatott, mely a kor új lapjátípusát meghatározta. A századforduló után a magyar sajtó robbanásszerű fejlődésnek indult. Megújult a nyomdatechnika és a polgárosodás, minek nyomán megnőtt az olvasótábor. Ezzel olyan lehetőségek nyíltak a magyar lapvállalkozások előtt, melyek új korszakot indítottak sajtótörténetünkben. Egy felmérés szerint 1906-ban Magyarországon 1878 lap jelent meg, 75 százalékkal meghaladva a fél évtizeddel korábbit. Budapestnek ekkor több napilapja volt, mint a legjelentősebb nyugat-európai fővárosoknak (Budapest: 39, Berlin: 36, Bécs: 24, London: 25). A vidéki sajtó is virágzott, többnyire Debrecen, Nagyvárad és Szeged rendelkezett minőségi lapokkal, hatásuk azonban meglehetősen szűk körre terjedt ki, s inkább tehetséges újságírók előiskolájaként volt elengedhetetlen.

A század első felében induló lapok közül az 1908-ban induló Nyugat emelkedik ki. Elődeinek tekinthetők az 1800-as évek végén megjelent polgári ideológiájú folyóiratok, A Hét (1890) és az Új Magyar Szemle (1900) is. Osvát dolgozott A Hét, a Magyar Kritika és a Magyar Hírlap gárdájában. 1902-től Basch Árpád után ő szerkesztette a Magyar Géniust, ahol már több nyugatos nevével is találkozhatunk. 1903-ban Bródy Sándor elindította a Jövendőt. 1904-ben Osvát Új Figyelő címen szeretett volna modern irodalmi folyóiratot létrehozni, de csak az előfizetési hirdetés jelent meg. 1905-ben viszont sikerült elindítania a Figyelőt, a Nyugat valójában legjelentősebb előfutárát. A Figyelőben főként a Magyar Géniusz társasága szerepelt, s a Nyugathoz hasonlóan alkotóműhelyként is igyekezett funkcionálni. A Nyugat közvetlen elődje a Szerda volt, mely 1906 októberétől egy hónapig működött Ignóus és Ambrus Zoltán vezetésével. A Nyugat 1908. január 1-jén indult, Ignóus főszerkesztésével, valamint Osvát Ernő és Fenyő Miksa szerkesztésével.

A közgondolkodásban viszont ekkor is felmerült az örök kérdés, miszerint elfogadhatja-e a művész egy pártfogó támogatását. A művészek kitartott emberek voltak, amit nem szégyelltek, mert ahhoz, hogy ők egyedül tudjanak alkotni, nem foglalkozhatnak egyéb napi ügyes-bajos dolgokkal, hogy megélhetésük biztosítva legyen. A századelőn a liberális

---

⁷ <http://mek.niif.hu/02200/02228/html/05/14.html>

szemlélet készíti elő azt a kulturális harcot, melyet a Nyugat vívott a konzervatív irodalmi irányzatokkal szemben. „Az új eszmének új formákat is kellett találnia. A hasonló érdekeltségű szakemberek korszerű szövetségbe tömörülve létrehozták a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetségét. S láthatatlanul, de szövetséget kötnek egymással a modern kultúra támogatására is.”⁸ Id. Chorin Ferenc és Hatvany-Deutsch Sándor alapították a szervezetet, amelyet a kultúra támogatásának egyértelmű természetessége hatotta át. Ha a szervezet tagjai a különböző összegeket saját nevükben adták is, a Nyugat tudta, hogy a GYOSZ-tól jött a hozzájárulás.

A Hét

A Hét című irodalmi folyóiratot Kiss József indította. Az első szám 1890 januárjában jelent meg és 1924-ig élt. Méltán a mai napig a Nyugat szellemi előfutárának tekinthetjük, mert ezzel a lappal kezdődik a modern magyar irodalom története.

A folyóirat friss volt, kötetlen, széles sávban kiterjedt az érdeklődési köre és a nyugat-európai mintákat követte. A polgárosuló középréteg számára készült, éppen ezért hiányzik belőle „minden feszesség, tekintélytisztelet, dagályosság, akadémikus nagyképűség, annál több benne viszont a könnyedség, az elegancia, és ami a főszerkesztő Kiss József számára a legfőbb érték: a tehetség... Ha A Hétről beszélünk, sokaknak az jut csak eszükbe, hogy ez a lap volt az, mely megelőzte a Nyugatot. Pedig ez a lap a maga korában éppoly elismert hetilap volt, mint a Nyugat a saját korában. Szerkesztői a legjobbak közül kerültek ki, írói a tehetséges kevesek közé tartoztak.”⁹

Munkatársai: Ambrus Zoltán, Bródy Sándor, Osvát Ernő, Gárdonyi Géza, Justh Zsigmond, Mikszáth Kálmán, Molnár Ferenc, Tömörkény István és Tóth Árpád.

Magyar Génusz

Osvát Ernő hosszú évekig kísérletezett lapindítással, míg végre a Nyugat megmaradt. 1902-ben átvette a Magyar Génusz szerkesztését, és a halódó családi lapból egy komoly irodalmi folyóiratot formált. Tudta, hogy mit akar csinálni, világos, határozott programja volt.

---

⁸ A Szövetség szelleme / Fráter Zoltán. – Budapest: MGYOSZ, 1996. - 41. p.

⁹ A Hét, *nem csak* mint a Nyugat előfutára / Pacz Mercedesz —

<http://epika.web.elte.hu/doktor/PaczMercedesz.pdf>

Elég csak e lapnak a számait átolvasnunk, hogy lássuk milyen tökéletes volt tájékozottsága a külföldi irodalmakban. „Hogy mennyire öntudatosan akarta már ebben is a megszületett új európai irodalomba a születendő új magyar irodalmat bekapcsolni annak bizonyítására elegendő csak a lapjában ismertetett külföldi írókat felsorolni: Maeterlinck, Rudyard Kipling, Nietzsche, Wilde, Verlaine, Hauptmann, Maxim Gorkij.¹⁰” Mindemellett már a Nyugatos gárdából is sok ismerős névvel találkozhatunk a Génusz lapjain, mint például Fenyő Miksa, Ady Endre, Gellért Oszkár, Kaffka Margit, Szini Gyula, Cholnoky Viktor.

Vállalkozása ugyan bukáshoz vezetett, – 1903-ban Gellért Oszkár már egyedül próbálja fenntartani a lapot – de az új magyar irodalomban kialakult kísérletezést nem lehet többé elfojtani.

Jövendő

Bródy Sándornak már a második vállalkozása volt a Jövendő – az első folyóirata A Fehér könyv (1900– 1902) volt –, ami szerfelett átfogó visszajelzést váltott ki, s egy ideig őt magát is felrázta és orientálta.

Ezzel a lappal Bródy ismételten nekivág radikális társadalmi és irodalmi programjának ismételt meghatározásához és megvalósításához. Az is derűlátásra ösztönzi, hogy e vállalkozáshoz társai is akadnak, akikkel együtt szerkeszthet és írhat: Ambrus Zoltán, Gárdonyi Géza, Heltai Jenő és Lóránt Péter.

A programja is tudatosabb minden eddiginél: „Ezek a lapok – írja a Jövendő programjában (1903) – az igazságra törekszenek és a meg nem szokott, azért sokszor kellemetlen igazságoknak vannak szentelve... Nem fogunk tehát a korszaknak hízelgő, szórakoztató és kedves szépirodalmat csinálni. Kemény, sokszor nyers, nem egyszer nyugtalanító szavak következnek itt”¹¹

---

¹⁰ Osvát Ernő műve / Kuncz Aladár In: Nyugat 1923. 11-12. szám —

<http://epa.oszk.hu/00000/00022/nyugat.htm>

¹¹ Bródy Sándor legszebb írásai / Kardos László In: Nyugat 1935. 11. szám —

<http://epa.oszk.hu/00000/00022/nyugat.htm>

Figyelő

1905 januárjában Osvát Figyelő címen új lapot indít, de nyárra már maga is unja, ráadásul a családja miatt is rákényszerül, hogy valami pénzkereső foglalkozásba kezdjen, ezért a feleségével elutaznak Berlinbe, majd Drezdába. Osvát állást keres, de sehova sem veszik fel. Amikor hazaér újra szerkeszteni kezdi a Figyelőt, aztán novemberben egy dupla számmal ezt is lezárja. Pedig ebben már szintén kész programmal állt az olvasók elé, itt is jelen voltak a Nyugat későbbi szerzői és a modernség hívei. A olvasottság visszaesése és az eszményi minőséghez ragaszkodó szerkesztés mellett a pénzügyi gondok is hozzájárultak a bukáshoz.

A Magyar Génius és a Figyelő Osvátnak inkább személyes műve volt. „Ezekben készítette elő a kaptárt, amelynek az új magyar irodalom mézét magába kellett gyűjtenie. A Magyar Génius és Figyelő még csak Osvátnak s néhány kereső magyar írónak műve, a Nyugat azonban már egy egész irodalmi áramlaté: az új magyar irodalomé. Osvát, aki fanatikus buzgalommal illesztgette össze a hajót, most már csak a tikkadt földből hirtelen feltörő új vizekre kellett bocsássa, hogy diadal útját megfussa.”¹²

---

¹² Osvát Ernő műve / Kuncz Aladár In: Nyugat 1923. 11-12. szám —

<http://epa.oszk.hu/00000/00022/nyugat.htm>

A kezdetek

Tehát, mint ahogy az eddigi fejezetekből is kiderült, a Nyugat első száma hosszú és fárasztó munka következménye lett. 1908. január 1-jén indult, kéthetente jelent meg, és 1941. augusztus 1-jén szűnt meg Babits Mihály halálával. Fennállásának mind a 33 évében támogatta íróit és a modern irodalmat, és a nyugati kultúrát közvetítette a magyarok felé. A legtöbb XX. századi tehetséget összegyűjtötte a legjobb szerkesztőktől a legjobb írókon át, a legjobb költőkig.

Amikor az irodalmi életbe pártfogóként és kritikáival bekapcsolódott Fenyő, az avatott tollú publicista és kritikus Ignóus valamint a kitűnő irodalmi érzékkel és szenvedélyes művészszeretettel megáldott Osvát megalapította a lapot, aligha gondolta bármelyikük is, hogy mekkora változást idéznek ezzel elő a magyar irodalom történetében.

Félévi fennállás után körülbelül 700-800 előfizetőt számlálhattak, ami az eladott példányokkal együtt lassan elérte a 3500-at. Ez kiemelkedő teljesítmény volt akkoriban egy irodalmi folyóirattól Magyarországon, de megélni sose tudtak belőle. Az induláskor semmi sem biztosította a lap fennmaradását. A szerkesztők nem tudhatták, hogy lesz-e következő lapszám, mint ahogy a szerzők sem, hogy megjelenik-e a következő leadott kéziratuk. Osvátnak a Nyugat már a negyedik próbálkozása volt, ezért is nehéz elképzelni, hogy mégis miben bíztak szerkesztőtársaival.

„... a Nyugat elsősorban azért és arra alakult, hogy visszaszoktassa a közönséget az irodalomhoz, s a közönség visszazokkjék abba az erkölcsös állapotba (megint csak ezt a jelzõt kell leírnom), melyben azt, hogy mi az írás, maga az író szabja meg, s ha valaki tehetséges s ha van mondanivalója, s ha meg tudja csinálni, amit akart, akkor ő író, költő, művész, akár kellemetlen vagy új is a mondanivalója, s a maga kedve szerint alakítja, nem pedig a hagyomány tanítása szerint.”¹³

A Nyugat cím azt jelzi, hogy merről tájékozódnak. Az ötlet Osváttól származik, pontosabban az ő jegyzeteiből választotta ki Fenyő. Bár sokat hezitáltak a Nyugat és a Disputa közt, végül döntöttek, és Ignóus ezt kihasználva, egy remek beköszöntő cikket írt

---

¹³ Előszó a Nyugat Almanachjához / Ignóus. - Nyugat 1911. 23. szám —

Kelet népe címmel. Mi sem bizonyítja jobban azt, hogy találóan keresztelték el a lapot, mint az, hogy íróinak jelentős része műfordítással is foglalkozott, mert egyre nőtt az igény az újabb külföldi irodalom – különösképpen pedig a líra – hazai kultúrában való megismerésére. „Múlhatatlan érdeme a Nyugatnak a világirodalmi kincs magyarra fordításával a műfordítói hagyományok ápolása, valamint az újszerű műfordítói követelmények szellemében születő hatalmas műfordítói életművek létrejötte.”¹⁴

A folyóirat Ady magyarsága, Osvát minőségkultusza és Ignotus alkotói szabadságfogalma körül mozgott. Rámutatott arra, hogy kezd felnövekedni ama társadalmi réteg, mely már szűknek érezi a kiegyezés eredményeként megszületett korlátokat és valódi társadalmi változást akar.

„A Nyugat nem művelt csodákat, mert csodák nincsenek. De ha nem megy, aminthogy nem mehet csodaszámba, hogy míg a Nyugat megindulása előtt közönség, irodalom és könyvkiadás közt tátongó üresség volt, s nagyjában, kevés kivétellel, ez az üresség volt annak helyén, ami egyebütt az irodalmi élet - most viszont, mióta a Nyugat megindult s megvan és nem tágít helyéből: az irodalom éppoly természetes szükséglete az embereknek, mint a tanulás vagy a mulatság, az üzlet vagy az elmélkedés -, ha ez irodalomban az írók megtalálják helyüket, a kiadóknak futja számadása s a közönségnek van miben résztvennie, van kiket hivatnia magára s van kikre hatnia -, ha mondom, ez nem csoda, s ami csoda mégis volna benne, annak a Nyugat nem csinálója volt, hanem maga is jelentkezése: akkor meg éppen szükségszerű volt, hivatásos volt, fordulatot és megújítást jelentő volt ez az újság, ez a vállalkozás...”¹⁵

A folyóirat nemcsak a l'art pour l'art-elgondoláshoz közelebb álló Babits Mihály és Kosztolányi Dezső fóruma volt, hanem elsősorban Ady Endre katedrája. Osvát Ernő felfedezettje volt Móricz Zsigmond, Karinthy Frigyes, Tóth Árpád, Nagy Lajos, Balázs Béla, Füst Milán, Tersánszky Józsi Jenő, Szabó Dezső és Nagy Zoltán is. Osvátnak köszönhetően bontakozhatott ki Kaffka Margit és Gellért Oszkár, ő adott lehetőséget Krúdynam,

---

¹⁴ Szikszainé Nagy Irma (2008): A Nyugat öröksége és továbbélés. In: Kis Tamás (szerk.) (2008): A Nyugat stiláris sokszínűsége: a Nyugat születésének 100. évfordulója alkalmából a 2008. május 28-án Debrecenben tartott tudományos emlékülés anyaga. Debrecen, Kossuth Egy. K., 5. p.

¹⁵ Előszó a Nyugat Almanachjához / Ignotus. - Nyugat 1911. 23. szám —

<http://epa.oszk.hu/00000/00022/nyugat.htm>

Szomorynak, Schöpflinnek, és támogatta Szép Ernőt, Juhász Gyulát, Somlyó Zoltánt, valamint Ignotus és Hatvany irodalmi harcait. A Nyugat hozta Babits Mihályt, Cholnoky Viktort, Kemény Simont, Krúdy Gyulát és Csáth Gézá, továbbá vállalta az akkor még teljesen névtelen vidéki tanár, Szabó Dezső forradalmi hangú nyílt levelét Tisza Istvánhoz.¹⁶

Már akkoriban is érezhető volt Magyarországon a főváros centrális szerepe. Minden ott volt, ami számít, ennek következtében az új iránt fogékony értelmiségi réteg jelentős része is Budapesten élt. Ezen kívül csak néhány vidéki nagyvárosban volt viszonylag eleven kulturális élet. Ennek egyik legjellegzetesebb formája a kávéházi kultúra volt. Jelentős íróknak, költőknek, szerkesztőknek saját asztaluk volt egy-egy kávéházban. A Nyugat életének első néhány évében a szerkesztők és szerzők gyakran találkoztak a körüti New York kávéház karzatán Osvát törzsasztalánál, de rendszeresen látogatták a Duna-parti Bristol kávéházat is.

Valóban igényes alkotások számára adott teret a folyóirat, és egy művelt értelmiségi rétegre támaszkodott. Elsősorban Ady révén a polgári forradalom ügyét támogatta, s ezzel a korabeli magyar sorskérdések tükrözőjévé tette az új irodalmat. „Éppúgy mint ahogy Petőfi teljesen szimbolizálja az 1848-as forradalmi magyarság generációjának érzéseit és célkitűzéseit világosabban mint Kossuth vagy bármelyik másik politikai vezető, ugyanígy a jövő történésze Adyt fogja tanulmányozni, ha meg akarja érteni a huszadik századi Magyarország lelki válságát.”¹⁷

„A Nyugat is egyik megtestesítője volt az új törekvések ellentmondásokról sem mentes sokféleségének.”¹⁸ Felvállalta Babits és Kaffka írásait a "véres csütörtökről"¹⁹ és Ady és Babits háborúellenes verseit is, miután a forradalmak előkészítőjének minősítették. Legnagyobb belső vitája Hatvany és Osvát szerkesztéspolitikai nézetei körül zajlott. Hatvany pénzelte a lapot részvényeinek nagyarányú felvásárlásával, majd kiadót is szervezett mellé. Ennek vezetőjeként beleszólást igényelt a szerkesztésbe, hangsúlyozni akarta Ady központi szerepét és biztos anyagi alapokra helyezni a lapot életszerűbb témákkal. Osvát viszont védte

---

¹⁶ Válasz / Szabó Dezső In: Nyugat 1911. 9. szám — <http://epa.oszk.hu/00000/00022/nyugat.htm>

¹⁷ Endre Ady's Summons to National Regeneration in Hungary / Lee Congdon — A Nyugat hőskora és háttere / Fenyő Mária. – Debrecen: Csokonai, 2001. - 24. p.

¹⁸ A magyar irodalom története / Klaniczay Tibor (szerk.). – Budapest: Kossuth, 1982. - 266. p.

¹⁹ Május huszonhárom Rákospalotán / Babits Mihály In: Nyugat 1912. 11. szám — <http://epa.oszk.hu/00000/00022/nyugat.htm>

szerkesztői elveit, és mindenek felett kitartott ama eszméje mellett, hogy a Nyugat fő célja új tehetségek felfedezése. A két férfit Kaffka Margit ugrasztotta össze bosszúból, mert Osvát elhagyta őt. Vitájuk végül párbajjá fajult, amiben senki nem sérült meg, de végül Osvát lemondott a főszerkesztői posztról, és bár neve helyére Adyt írták a címlapra, még mindig az ő szava volt domináns. Hatvany a továbbiakban megvonta anyagi támogatását a laptól.

Az irodalom gyakori támadásai és a belső ellentétek azonban nem állíthatták meg a Nyugat előretörését; sőt az összetűzések voltaképpen a folyóirat mozgalommá növekedésének legfőbb szervezői voltak. Tulajdonképpen az ellenségei, irigyei tették híressé, elterjedté, figyelemreméltóvá. Nagy számban jöttek a hírlapi támadások, humorizálások és gúnyolódások, melyek mindenkinek a tudtára hozták, hogy mi is az a nyugatizmus. Lovász Károly 1912-ben egy teljes; a Nyugatot parodizáló kiadványt jelentetett meg Ugat címen. Ebben kifigurázta a nagy nyugatos írók nevét és stílusát, valamint a folyóirat megjelenését.

A Nyugatot sokan próbálták utánozni is. Egyértelműen nem a pénzügyi sikerei, hanem inkább magas irodalmi színvonala és életképessége miatt. A Renaissance 1910-ben, az Auróra 1911-ben, a Május 1913-ban, a két avantgárd folyóirat, A Tett és a Ma 1915-16-ban és Hatvany Lajos Esztendője, napilapjának egyfajta irodalmi melléklete 1917-ben indult.

„A Nyugat sikeresebbnek bizonyult irodalmi és pénzügyi szempontból is. Az okokat gyaníthatjuk. A Nyugat volt az első, így a legtöbb tapasztalattal rendelkezett. Ez volt az a folyóirat, mely vonzotta és kimerítette a pénzügyi támogatás forrásait az írástudó polgárság körében. A Nyugat megtalálta azt a hangot, mely bár soha nem tette népszerűvé, megfelelt a lakosság anyagilag viszonylag jól álló rétege esztétikai szükségleteinek.²⁰”

---

²⁰ A Nyugat hőskora és háttere / Fenyő Mária. – Debrecen: Csokonai, 2001. - 79. p.

Akik nélkül nem jöhetett volna létre²¹

Fenyő Miksa

Fenyő Miksa Mélykúton született egy zsidó családba 1877. december 8-án, Fleischmann Miksa néven. Szülei, Fleischmann Fülöp és Melczer Lujza hét gyermeke közül ő volt a legfiatalabb. Miksa áttért a katolikus hitre, inkább a társadalmi előnyökért, semmint vallási meggyőződésből. Mindazonáltal ez nem sokat segített rajta, amikor a háború vége felé a nácik keresték.

Tízéves korától a budapesti evangélikus gimnáziumba járt. 1891-ben a magyar nyelv kiváló műveléséért tanára, Lehr Albert az iskola híres Döbrentei Díjával jutalmazta. 1895-ben az érettségi után megkezdte tanulmányait az ELTE Jogi karán, ahol 1899-ben jogi diplomát szerzett, majd ügyvédi irodát nyitott Budapesten. Önálló gyakorló ügyvédként nem tudta megkeresni a kenyerét, kudarcot vallott. Kis irodáját bezárván más ügyvédi irodában kellett dolgoznia.

1903-ban, 26 évesen elvette Schöffner Auréliát (Rellát). Ő volt az első felesége. 1904-ben életet adott első fiuknak, Györgynek, akiből idővel ismert festő vált, majd 1905-ben megszületett második fiuk is, Iván, aki a Szépművészeti Múzeum egyik fontos munkatársa lett. Anna (Panni) nevű lánya 1910-ben született meg.

1904-től másodtitkár, 1917-től pedig ügyvezető igazgató volt a Gyáriparosok Országos Szövetségénél. Erről az állásáról 1938-ban lemondott. Az 1907 utáni tíz évben rengeteget utazott Olaszországba (leginkább Velencébe és Rómába), Svájcba, Ausztriába, Németországba és más szomszédos országokba; majdnem mindenhová útlevél nélkül.

1908-ban megalapították a Nyugat irodalmi és kulturális folyóiratot Ignotusszal, és Osváttal. Január 1-jén megjelent a folyóirat első száma. A lapnak köszönhetően a legnagyobb korabeli írók, értelmiségiek, társadalmi személyiségek jelentős részével ismerkedett meg,

---

²¹ Magyar Országgyűlési Almanach Ötszáz Magyar Élet - 1931-1936 — http://www.ogyk.hu/e-konyvt/mpgy/alm/al931_36/96.htm
<http://nyugat.oszk.hu/html/alkotok.htm>
<http://www.pim.hu/object.b6f2762a-960d-4e3a-a565-608c1e0b24d5.ivy>

mint például Babits Mihállyal (később ő lett Fenyő legkisebb fiának, Máriónak a keresztapja), Kaffka Margittal, Bartókkal és Kodállyal. Barátságot kötött Thomas Mann-nal és Freuddal is összefutott.

Az első világháború alatt (1917-ben) Ady, aki ekkor már nagyon rossz egészségi állapotban volt, megkérte Miksát, hogy róla nevezze el első unokáját. 1918. október 29-én Fenyő töltötte be a kereskedelmi miniszter posztját a Hadik-kormányban (egy napig). Az 1920-as években a GYOSZ-ban végzett munkája, a Nyugatnak szóló cikkek írása, valamint gyermekei nevelése kötötte le. 1921-ben utoljára jutott kulcsszerephez a Nyugatonál, de ekkor már nem szerkesztőként. 1925-ben a Nyugat társkiadójaként játszott szerepe is megszűnt. 1927-ben a volt magyar igazságügyi miniszterrel, Nagy Emillel együtt ő, mint a GYOSZ vezérigazgatója, kritikát írt franciául és olaszul Magyarország túlzott megbüntetése ellen "Trianon és annak hatása" címmel, mellyel Fenyő vitathatatlanul társult azon magyar zsidó értelmiségiek csoportjához, akik ellenzik azt az eljárást, ahogyan Magyarországot feldarabolták.

1929-ben Osvát öngyilkossága annyira megrázta Fenyőt és Ignost, hogy attól kezdve közvetlenül már nem vettek részt a Nyugat életében és irányításában. Ezek után Miksa írásai olyan lapokban jelentek meg, mint például az Esti Kurir. 1931-től 1935-ig országgyűlési képviselő volt.

Felesége autóbalesetet szenvedett, minek következtében állandó heves fájdalmak közt kellett élnie. 1933-ban meg is halt. 1934-ben feleségül vette Seyringer Máriát, akinek édesanyja a GYOSZ-nál vezető volt titkárnő. 1935-ben megszületett Márió nevű fia. Második házasságából ő az egyetlen gyermeke.

1943-ban legkisebb fiát felesége rokonainál helyezték el, miközben Miksa három első gyermekével és más családtagjaival együtt a nácik és nyilasok elől bujkált. 1944-ben, amíg életben maradásáért küzdött, június 22-én írni kezdte II. világháborús naplóját "Az Elsodort Ország"-ot, amit 1945. január 19-én befejez, mert véget ért a háború. 1948-ban menekülnie kell itthonról, mert hírért veszi, hogy Sztálin valamit tervez ellene a Gyáriparosok Országos Szövetségénél betöltött szerepe miatt.

1949-ben, Rómába költözött, ahol befejezte első regényét. 1953-tól New York-ban élt családjával egészen 1969-ig. 1964-ben kitüntették Olaszország legrangosabb irodalmi díjával, a Róma Irodalmi Díjjal olaszországi emlékeiről szóló útikönyvéért, az "Ami Kimaradt Az

Odysseából”-ért. 1969-ben Bécsbe költözött, részben a vietnami háború elleni tiltakozása jeléül, részben azért, hogy idős korára közel legyen szülőföldjéhez.

1972. április 4-én halt meg, 95 éves korában, Bécsben.

Munkássága

Irodalmi cikkeivel már a Magyar Géniusz és Figyelő oldalain is feltűnt. 1908-ban Fenyő Miksa a Bristol Kávéházban megalapította a Nyugat irodalmi és kulturális folyóiratot Ignotusszal és Osvát Ernővel. Egyik szerkesztőként a legtöbb levelezést ő bonyolította az írókkal. Tevékenysége itt teljesedett ki. A Nyugat körül folyó vitákban egyértelműen foglalt állást Ignotus mellett. Fenyő kulcsszerepet játszott az 1909-ben alapuló Nyugat Kiadó létrejöttében, amely 40 éve alatt, több mint 400 kötetet jelentetett meg. 1917-ben átadta a szerkesztőséget Babits Mihálynak, mivel a GYOSZ-nál másodtitkárból ügyvezető igazgató lett. 1914–1925 közt a lap társkiadója volt; pénzügyi kapcsolatai révén mindig sokat segített, hogy a Nyugat gazdasági támogatásokban részesüljön és fennmaradhasson. 1921-ben visszatért a laphoz és 1929-ig főmunkatársként vett részt az életében. Jelentős értékű emlékezéseit Amerikában adta ki 1960-ban Följegyzések a Nyugat folyóiratról és környékéről címmel.

Kortársai így emlékeztek meg róla²²

Lesznai Anna

„A harcot kiírja magából és a mosolygást éli. Mindig boldoggá tesz, mikor átvesz tőlem egy verset és azt mondja: „Ez nem is rossz, de változtasson rajta...”, és olyan barátságosan mosolyog hozzá. Az ember szinte örül, hogy változtathat a kéziratán. És én tudom, hogy ezt a kedves mosolyt nemcsak az arcán viseli. Ott találok írásainak legkomolyabb sorai közt is. Emberi megértést jelent és azt, hogy minden közeláll magához, bár semmivel sem azonosítja magát teljesen. Azt hiszem, ezt nevezik bölcsességnek.”

---

²² A Petőfi Irodalmi Múzeum hivatalos honlapja:

<http://www.pim.hu/object.ff408e75-fa04-4c77-8e2b-8e31cf18d060.ivy>

(Az idézetek forrásai nincsenek megjelölve.)

Ignotus

„A magyar Gyáripár egy emberöltőn át igenis táplálta s élesztette az új magyar irodalmat, holott emberei nem csak hogy írástudatlanok nem voltak, de mint nagyobbára művelt, világlátott s olvasott emberek, nagyon is tisztában voltak vele, hogy különböző formákban leheltetvén az új irodalmat, igazán kígyót melengetnek keblükön... De ez mégis csak semmi nem volt ahhoz képest, ahogy Hatvany Lajos társunk s barátunk mellett Fenyő s ismét Fenyő s mindig csak Fenyő tudta rávenni a Gyáripár műveltjeit s tehetőseit, hogy az új irodalmat a zökkenőkön s bökkenőkön átsegítsék, míg el nem éri (amihez közeledni kezdett), hogy az új közönség előfizessen a folyóiratra, elmenjen az előadásokra s vegye a könyveket. Ez ma már csodának tetszik, s főképp Fenyő vitte végbe s szerezte meg.”

Móricz Zsigmond

„Fenyő Miksa, aki valóban a biztosító-szelep volt ebben a különös gépezetben. Kritikai szelleme elsősorban magát a lap irányítását, megcsinálását tartotta féken, s csak azután irányult az irodalmi termés felé. Fenyő Miksa volt e triumvirátus szilárd alapja.”

Hatvany Lajos

Hatvany Lajos Budapesten született 1880. október 28-án. 1897-ig Deutsch néven, 1917-ig pedig Hatvany-Deutsch néven élt.

„A hatvani cukor Monarchia-szerte tekintéllyé lett, és jelentősen hozzájárult az egész magyar gazdaság fejlődéséhez. 1908-ban királyi adománylevél az unokatestvéreket bárói rangra emelte, családnevük elé kapták a "hatvani" nemesi előnevet. Hamarosan családnevüket is erre magyarosították, s minthogy valóban már nemesek voltak, az "i"-re végződő vezetéknevet "y"-nal írhatták. Fiaik és leányaik így örökölték a magyar kultúrában oly sokszíniű szereplő "Hatvany" nevet. A műveltség, a kultúra ugyanis már a nagyapák kora óta otthonos volt a cukorgyárosok között. És míg a gyárak meg az óriási vagyon egészen a második világháború végéig és a régi világ összeomlásáig a család birtokában maradt, az ivadékok nem is kis része fontos szerepet töltött be a XX. század első évtizedeinek magyar kultúrájában.”²³

Apja Hatvany-Deutsch Sándor alapította a Gyáriparosok Országos Szövetségét (GYOSZ) és alelnöke is ő lett. Bátyja, Hatvany Ferenc híres festő volt. Az elemi és középiskolai tanulmányai elvégzése után a budapesti egyetemen tanult tovább. Elsősorban Gyulai Pál volt rá nagy hatással. Később Németországban, Freiburgban tanult, de a bölcsészdoktori diplomát már itthon szerezte meg, 1905-ben. Három évvel később már megalapítja a századforduló egyik legjelentősebb folyóiratát Ignotusszal és Fenyővel.

Jelentős pénzügyi támogatást nyújtott a Nyugatnak és a szerkesztője is volt egészen 1911-ig, amikor összetűzésbe került Osvát Ernővel és ennek hatására szakított a lappal. Jó barátja lett Ady Endre és számos író támogatott (mint például Tóth Árpádot, József Attilát, Lesznai Annát) pályájuk kezdetétől erkölcsileg, de akinek szüksége volt rá, anyagilag is.

Miután megvált a folyóirattól Berlinbe költözött és 1914-ig ott is élt. Miután hazajött 1917-től a Pesti Naplót, majd párhuzamosan az Esztendőt is szerkesztette. 1918-ba a Vörösmarty Akadémia és a Nemzeti Tanács tagja lett. 1919-ben emigrált Bécsbe, itt 1923-ban elindította a Jövő című lapot. 1927-es hazatéréséig Ausztriában, Németországban és Párizsban élt. Külföldön is aktívan tevékenykedett, mint újságíró. Hazatértekor rögtön bíróság elé

---

²³ mek.niif.hu/01100/01149/html/hatvany.htm

állították az emigrációban kifejtett tevékenysége miatt, el is ítélték, másfél évi börtönbüntetést kapott, de kegyelmet kapott és felfüggesztették a büntetés végrehajtását.

1938-ban ismét külföldre kényszerül, előbb Párizsban, majd Oxfordban élt. 1947-ben tért vissza Magyarországra feleségével, Somogyi Jolánnal. Tanár lett a budapesti egyetem bölcész karán, és újra bekapcsolódott a magyar kultúra életébe. Egészen élete végéig kutatta Petőfi életét, de csak élete végén írhatta meg életművét. 1959-ben megkapta a Kossuth-díjat, a következő évben pedig az MTA levelező tagjává választotta.

1961. január 12-én hunyt el Budapesten.

Munkássága

Hatvany egész életében támogatta a magyar irodalmat éppúgy, mint a Nyugatot. Már a kezdetektől publikált a lapban (második szám; H. Taine levelei), majd egy évvel később felvásárolta a részvények nagyobb részét, amivel mintegy megalapozta a folyóirat anyagi helyzetét. Kiadót is alapított a lap mellé. Pénzügyi segítséget nyújtott a felfedezetteinek is.

Mecénása volt a nagy magyar íróknak, elsők között figyelt fel Adyra – akivel szoros barátságot alakított ki – és József Attilára is. Nem csak szellemileg és anyagilag támogatta a tehetségeket, hanem írásaival is elősegítette ismertségüket.

A kiadó vezetőjeként beleszólást igényelt a lap szerkesztésébe. Hangsúlyozni akarta Ady központi szerepét, és nem akarta figyelmen kívül hagyni a korábbi neves írókat sem. Ebből született párbajig fajuló vitája Osváttal.

Kortársai így emlékeztek meg róla²⁴

Ignotus

„Ha azt firtatják, hogy honnan veszi a Nyugat a pénzét – hát igenis, azt Hatvany adja, legalábbis annyiban, amennyire nálunk, egyelőre, még meg kell toldani a költségvetését egy újságbeli és könyvkiadó vállalkozásnak, melynek semmi egyéb céljai és érdekei nincsenek, mint irodalombeliek, mint tehetségek előtt utat nyitóak, mint a közönséget és üzletességtől elhódítóak.”

---

²⁴ A Petőfi Irodalmi Múzeum hivatalos honlapja:

<http://www.pim.hu/object.a4eacb8c-39f3-47a2-a05f-76a830514a31.ivy>

Ady Endre

„Valaki beleszületik egy nagy vagyomba, melynek már nem hirtelen jött szeszélye a minden kultúra és a szép élet, de parancsa és szenvedelme. Valaki, aki ifjan foghat hozzá a maga egyéniségének magaépítéséhez, lehet bátor és saját utú a befolyásokkal és kényszerekkel szemben. Övé az érdekesek érdeklődése, a beérkezettek tanácsa, tudósok tanítása, messze vivő vasutak és hajók kényelme, múzeumok és könyvtárak bármelyike. Ő maga magáért is bátor legény, érezheti, hogy e nagy kiváltságok nélkül is megállná a sarat az életben, saját személyéért szeretik sokat érő nők, sok értékes barátjának szinte fájdalmas, hogy a világ gyanúsítása nélkül nem demonstrálhatja szabadon hozzá való teljes és nagy barátságát.”

Tersánszky Józsi Jenő

„Milyen különös alak ez a báró! De főleg milyen áldás a hóbortok megszállta kócosokra, hogy ez az ember annyira kapaszkodik utána, hogy sorsuk legyen. Magam részéről az ő lehetőségeivel, millióival és külsejével, valljam be, mit tennék? Fölcsapnám ablaküveg monoklimat, időmet mulatókban, kártyatermekben herdálnám, legfőllebb medvevadászatra ruccannék ki Máramarosba, vagy Afrikába oroszlán és fekete tündérek vadászatára! A fenemeg! Foglalkoznék én irodalommal? Íme! Minek nézik ebben a körben ezt a nagy műveltségű, jóakarátú, tehetséges embert?... És neki megéri?... Én szinte utolsó mentségnek próbálkoztam meg az irodalommal! Nos, lehet, hogy becsülettel és sikerrel fogom üzni ezt a hivatást, de hogy akkora eszelős rögeszméjű, belső kényszer hajtana, mint ezt a bárót? Ezt aztán kereken tagadom!”

Ignotus

Ignotus Pesten született Veigelsberg Hugó néven, 1869. november 2.-án egy német nyelvű zsidó családban. Édesapja Veigelsberg Leó, a Pester Lloyd főszerkesztője volt; fia Ignotus Pál. Alsóbb iskoláit Kecskeméten, Kiskőrösön, Eperjesen végezte. Budapesten jogot tanult, majd újságíró lett.

1891-től Kiss József lapjánál, A Hét munkatársa lett, és 1906-ig dolgozott itt, ahol 1893-tól indult az a receptpályázat, amelynek eredményeképp, az olvasók által beküldött receptek legjobbait, „Emma asszony szakácskönyvét” – „A Hét szakácskönyve” címmel először 1902-ben adták ki. 1902-től a Magyar Hírlapnál kapott munkát. Riporterként járt Németországban, Törökországban, a Balkánon és az USA-ban is. Egyik alapítója és szerkesztője is volt a rövid életű (1906-1907) Szerda című folyóiratnak.

Az 1908-ban több mint két évtizedes írói múlttal szintén ez egyik alapító tagja lett az akkor induló Nyugat című folyóiratnak, valamint 1908-1929 között a főszerkesztője is volt. Az első szám az ő cikkével indult, melynek programadó szójátékként a *Kelet népe* címet adta. Elsőnek látta meg Ady Endrében az eredetiséget, és Babits Mihály értékeit. Méltatta Móricz Zsigmondot, valamint 1915-ben ő fedezte fel Tersánszky Józsi Jenőt. 1926-ban a legelsőként hívta fel a figyelmet József Attilára.

A költőként indult Ignotus a Nyugatban alig húsz verset és összesen két novellát közölt, de több mint háromszáz kritikája, a művészi liberalizmust hirdető esszéi, a társadalmi egyenlőségért küzdő vitacikkei meghatározó módon segítették elő a Nyugat arculatának kialakulását.

1919-ben Bécsbe emigrált az ellenforradalom elől, többnyire itt és Berlinben élt, neve azonban főszerkesztőként továbbra is szerepelt a címlapon. Ausztriában dolgozott újságíróként, ennek ellenére a magyarországi irodalmi életet is figyelemmel kísérte, annak távoli résztvevőjeként. Írói jubileuma alkalmából (1924) a Nyugat egy külön Ignotus-számot állított össze. Osvát Ernő halála után (1929) levették nevét a folyóiratról, ami fájdalmasan érintette. Perspektíváját *A Nyugat útja* című vitairatában fogalmazta meg, aminek következményeként hosszas művészi, ideológiai és személyes vitába bonyolódott Babits Mihállyal.

1937. februárjától Ignotus a Magyar Hírlapnál dolgozott publicistaként. 1938-ban az USA-ba menekült. New York-ban élt, ahol egy alkalommal elnyerte a város irodalmi nagydíját is. Gyulai Pál halála után ő töltötte be az „irodalmi vezér” posztot.

1948-ban halálos betegen települt haza, 1949-ben a Baumgarten-díjazottak között volt; utolsó elismerésként pedig megkapta a Pro Arte kitüntetést.

Munkássága

Verstémái legtöbbször a szerelem körül forognak; költeményei gyakran drámai hangvételűek és a nyugat-európai modernnek hatását mutatják. Első kötetéről, A Slemil keservei (1891) című verses regényről Gyulai Pál kételyekkel, de elismerően nyilatkozott. Novelláiban határozottan vállalta a szabadelvű eszméket; publicisztikai indíttatású fiktív leveleiben pedig síkraszállt a női emancipáció ürügyén a másság elfogadtatásáért.

A polgári liberalizmus szószólója volt. Szembehelyezkedett az irodalom és a kritika 19. századi pozitivistá hagyományaival. Úgy gondolta, hogy bármely mű lehet jó, ha benne van a művész egyénisége és a művészi mondandó a tehetség révén tökéletes kifejezést nyer.

Ennek megfelelően írásai több szempontúak, elfogultak, műfajuk pedig sokszor nem könnyű meghatározni: a novella, a publicisztika, a vitairat és még oly' sok minden más elemei keverednek bennük. Nyitottsága és szellemi szabadsága, a kritikusi megérzésre alapozott impresszionista műbírálati módszere igen népszerűvé tette a városi olvasók között, de épp emiatt sűrűn összeütközésbe került az irodalom és a politika terén. Gyakran a saját eszméihez közelállókcal is szembekerült (pl.: Ady, Babits). Ellenben e jellemzői tették képessé arra is, hogy rövid időn belül ismerjen fel és támogasson új tehetségeket (Tersánszky Józsi Jenő, József Attila stb.).

Igyekezett könnyíteni íróinak anyagi helyzetén, ahol tehetette bízta az urakat, hogy legyenek mecénások. Mint közgazdasági ismeretekben jártas ember, hirdette, hogy a művészeket el kell tartani. Ez kötelessége a társadalom minden tehetősebb tagjának. Ha élvezni akarják megbecsült költőik művészetét, akkor mentsek fel őket a napi gondok és elintézendő ügyek alól.

Ignotus a Hadi készülődések²⁵ c. cikkében így ír: „Nem forradalom folyik itt, hanem hogy magyar történelmi terminussal éljek: szabadságharc, az írói és művészi szabadságért a

---

²⁵Hadi készülődések / Ignotus In: Nyugat 1908. 24. szám — <http://epa.oszk.hu/00000/00022/nyugat.htm>

tudatlansággal szemben, mely a maga renyhességét és szűkeszűségét azzal akarja parancssá emelni, ha ráfogja, hogy magyar sajtóság és hagyomány, s a politika ellen, mely a művészekbe való betolakodását azzal a jelszóval akarja törvényesíteni, hogy a magyar művészet nemzeti jellegére vigyáz. A soha semmit érőt nem termelt öregebbek kényelemszeretete, az irodalom hivatalnokainak s haszonbérloők féltékenysége, a semmit nem olvasók s minden haladásban vesztüket érzők politikai dühe mind ebbe a formulába akaszódik...”²⁶ Itt fogalmazta meg legjobban az akkori Magyarország irodalmi helyzetét és azt, hogy miért volt olyan nagy szükség egy nyugati szintű, szabad elvű, modern folyóirat indítására.

Kortársai így emlékeztek meg róla²⁷

Ady Endre:

„Él a magyar intellektuelek világában egy Vasálarc. Látjuk őt naponként, és félünk tőle. Pedig jó ember ez a neves névtelen. Poéta, gondolkodó, magyar és bölcs. Az eleven megértés és biztatás ő. Csak egy kicsit félelmes. Nem is hívják sehogysem, mert Ignotusnak hívják. S e félelmes emberbe szerelmesek vagyunk.,,

Schöpfín Aladár:

„A Nyugat vezére Ignotus volt, aki már vagy másfél évtized óta küzdött A Hétben egy új, szabadabb, bátrabb és európaiabb irodalmi életért, és szempontokat, mondhatni új poétikát épített ki kritikáiban.”

Fenyő Miksa :

„A Nyugatot Osvát szuverénül szerkesztette, de ahogy a Nyugat nem volt Nyugat Ady nélkül, aligha lett volna Ignotus nélkül. A Nyugatismegindult: Ignotus volt a főideológusa, hogy ezzel a divatos kifejezéssel éljek — példájának és tanításának felszabadító hatását nem lehet eléggé hangoztatni... Az írói szabadság gondolatát senki különb tehetséggel nem szolgálta, mint ő, és senki nálánál meggyőzőbben nem adott írásaiban példát erre.”

---

²⁶ Ignotus / Fenyő Miksa In: Nyugat 1924. 23. szám — <http://epa.oszk.hu/00000/00022/nyugat.htm>

²⁷ A Petőfi Irodalmi Múzeum hivatalos honlapja:

<http://www.pim.hu/object.ca3ebbee-3f7a-4376-8106-6a7da52373b8.ivy>

„A Nyugat küzdelme sokáig szabadságharc volt... Ennek az irodalmi szabadságharcnak a lelke Ignotus volt, ennek a küzdelemnek a pontozatait ő szögezte ki a Nyugat kapujára. És ezekben a pontozatokban éppen az foglaltatik, hogy nincsenek pontozatok és nincsenek dogmák, csak tehetségek vannak, magyar tehetségek, kik botorkálva keresik útjukat akadályokon keresztül, melyeket sors, értetlenség és értelmetlenség vetett útjukba.”

Hatvany Lajos:

„Ignotus nem csupán mint kritikus élt az alanyiség jogával, hanem egyszersmind kiterjesztette azt az általa megítélt írókra is. Szerinte az írónak mindent szabad *meg-* vagy *meg nem* írnia, föltéve ha tehetségesen él a néki megadatott szabadságjogokkal.”

Osvát Ernő

Egy nagyváradi zsidó családba született 1877. április 7-én. Róth családnevét egyetemi éve alatt magyarosította. Középiskolái után 1894-ben szülővárosában tanult jogot, 1895-ben Budapesten szintén joghallgató lett, de mivel a versek jobban érdekelték, átjelentkezett a bölcsészekhez. Diplomát nem szerzett.

1897-ben megjelent első cikke az Esti Újságban. 1898-tól a Budapesti Hírlap közölte kritikáit, majd A Hétnél kapott belső munkát 1898-tól. Ebben az évben dolgozott a Magyar Kritikánál és a Budapesti Hírlapnál is. Két évvel később már az Új Magyar Szemlénél volt. 1901-ben kísérletet tett egy saját folyóirat indítására, de nem járt sikerrel, következő évben viszont egy váratlan örökség révén teljesült a vágya; 1902-1903 között a Magyar Géniuszt, 1905-ben pedig a Figyelőt, szerkesztette. Ez utóbbiban jelentek meg Ady Endre és Kaffka Margit versei és Kosztolányi írásai is. A lap tizenegy szám után anyagi okok, valamint a szerkesztő esztétikai-irodalmi vitái miatt szűnt meg.

A Nyugat 1908. január 1-jén indult, és a XX. századi magyar irodalom meghatározó folyóirata lett. Számos fenomént ő fedezett fel, többek között Babits Mihályt, Móricz Zsigmondot, Illyés Gyulát és Németh Lászlót is. Kitartó tehetségkutató volt, amiből sok konfliktusa származott. Főleg Hatvany haragudott meg rá, akinek elege volt abból, hogy csak a felfedezéssel törődik, Osvát viszont nem akarta hagyni, hogy a Nyugatból Ady-centrikus folyóirat váljon. A vita következtében lemondott a főszerkesztői címről, bár továbbra is ő szerkesztette a folyóiratot egészen élete végéig; bárhogy is volt a neve feltüntetve a lapon.

1919-ben lett az írói direktórium elnöke. Munkásságának 25. évfordulóján 1923-ban a Nyugat ünnepi számmal köszöntötte. 1928-ban megkapta a Baumgarten-díjat.

Élete utolsó éveiben rengeteg aforizmát írt. Mivel szerkesztői szerepe mérséklődött, pénzügyi gondokkal is küzdött. Egyre kevesebbet volt otthon, elkapta a spanyolnáthát, többször végeztek rajta veseoperációt.

Felesége 1926-ban öngyilkos lett, mert nem tudta elviselni Osvát kicsapongó és pazarló életmódját. Lánya ekkor már több éve súlyos tüdőbeteg beteg volt, 1929. október 28-án pedig meghalt. Osvát vele volt az utolsó pillanatokban is. Együtt mondták el az utolsó imát. Ahogy a cseléd elbeszélte: „Lánya halála után bement a szobájába csattogtatva leengedte a

redőnyöket, bezárta az ajtókat, elszívott egy szivart, és szíven lőtte magát.” Budapesten temették el a Kozma utcai izraelita temetőben.

Munkássága

Irodalmi és színházi kritikák írásával kezdte karrierjét. A fővárosi lapokban publikált első cikkei és a Nyugat megjelenése között tizenkét év telt el. 1905-ben Fenyő Miksával elindította a Nyugat előfutárának számító Figyelőt, mely a következő kísérlete volt a modern irodalom népszerűsítésére. A Figyelő csak néhány számot élt meg, de a majdani szerzői és szerkesztői gárda alapját adta, úgy, mint Ady, Kaffka Margit, Kosztolányi, és Gellért Oszkár. „A szerkesztő Osvát leküzdötte írói feszélyezettségét, amely már a fobia határát súrolta; ’sehol nem tűnnek el tehetségek annyira, mint Magyarországon... Már száz ígéretes indulást láttunk, és százból csak egyetlen irodalmi pályát.’”²⁸

A Nyugat indulását az alapítók elhúzódó éjszakai sétái és kávéházi beszélgetései előzték meg. Osvát fő műve ez a lap volt. Ő volt "A Szerkesztő". A legtöbben tisztelettel és megbecsüléssel emlékeztek rá. Naponta végigjárta Budapest meghatározó kávéházait, hogy találkozzon az írókkal. Előfordult, hogy sorokat is kihúzott műveikből, és átírta. Ezt még a legmakacsabb költők is megengedték neki. Már-már egy legendás személyé nőtte ki magát. A kezdők úgy írtak, hogy elsősorban neki feleljenek meg.

Élete végéig a Nyugatot szerkesztette, függetlenül attól, hogy a neve hogyan szerepelt a címlapon. Kizárólag ennek a tevékenységnek élt, ő maga szinte semmit nem írt többé. Az 1910-ben megalakult Nyugat Könyvkiadó Részvénytársaság cégvezetői tagja lett. Következetes szerkesztő volt, legfőbb feladatának a tehetségek felfedezését tartotta, amihez kiváló érzéke volt. Az eredetiség vonzotta, valamint, hogy az író egyénisége tükröződjön a műveiben.

Hatvannyal vívott párbaja után visszavonult a szerepléstől és az esztétikumban keresett menedéket. Később Babitscsal is megromlott a viszonya, pénzügyi nehézségei akadtak, mire 1919 elején ő is megvált a Nyugattól. A Tanácsköztársaság bukása után ismét ő vezette a lapot, de már sose lett régi önmaga.

---

²⁸ Osvát Ernő összes írásai / Osvát Kálmán (szerk.). - Budapest: Nyugat, 1945:

A Nyugat hőskora és háttere / Fenyő Márió. – Debrecen: Csokonai, 2001. -, 63. p.

Tulajdonképpen 1905-től, illetve 1908-tól lett megbecsült kritikus, amikor már nem írt kritikát, hanem döntéseit a Figyelő, illetve a Nyugat szerkesztésében, kéziratokról való ítéletben, írók felfedezésében, gyakoribb vagy ritkább közlésével fejezte ki. Legjelentősebb kritikái műve tehát nem Összes írásai, hanem a Nyugat húsz évfolyama.

Kortársai így emlékeztek meg róla²⁹

Schöpflin Aladár

„Ő köztünk az egyetlen, aki sohasem írt egyetlen cikket sem a Nyugatba, és mégis ott van szelleme a Nyugat minden lapján. Neki nem egyes közlemények, kisebb vagy nagyobb száma az oeuvre-je, hanem maga a Nyugat. „

„Osvát Ernő szerkesztésének az volt egyik legfőbb megkülönböztető jegye, hogy nem bocsátott be folyóiratába senkit, akinek nem volt magasabb célja, mint a felületes szórakoztatás. Még kevésbé olyat, akiben nem volt meg a helytállás becsületessége. Írói megítélésében, irodalmi rangsorba állításukban tévedhetett, — ebben soha. Ezzel feláldozta a folyóirat kelendőségét, de megőrizte szellemi és erkölcsi színvonalát.”

Kosztolányi Dezső

„Az ő kritikája elsősorban az élet szolgálatában állott. Nem hiszem, hogy élt valaha is ilyen életszerű kritikus. Minden volt számára a kézirat, melyet bírált, akkor nem számított se ő, aki olvasta, se az író, aki írta, csak az érték. Emellett lázasan izgatta az az ember, aki írta, sőt tulajdonképpen csak ez izgatta, ennek az embernek az élete... Minden foglalkoztatta, ami rá vonatkozott, hónapos szobája, keresete, cigarettája, kalapjának alakja, nyakkendőjének színe, kötése, csatja, egészen a kicsinyességig. Olyan kapcsolatban állt az összes írókkal, legtávolibbakkal is, akikkel sohasem érintkezett, mint más a családjá tagjaival, a legközelebbiekkkel... Ítéletei a legteljesebb személytelenség és a legteljesebb személyesség szerencsés vegyülete, elfogulatlanság és elfogultság, irodalom és élet, elmélet és gyakorlat, íge és tett együtt, eszme, vérrel összeragasztva, s ezért oly helytállóak, jövőbe mutatóak. Kritikusi nagysága abban rejlik, hogy titokzatos módon, melynek kulcsa egyéniségében

---

²⁹ A Petőfi Irodalmi Múzeum hivatalos honlapja:

<http://www.pim.hu/object.2a01f5d9-f9c6-4219-98a3-915f59cfcfbc.ivy>

lelhető, mindig helyes mértékkel forrasztja az ellentétes elemeket eleven ötvözeté. Alkotó ítéletei voltak...

... harcos viszonyban volt minden íróval. Nem is akadt olyan, akinek ne osztott volna sebet. Ezek esetleg elhagyták, de többnyire fölkeresték, hogy kezelje sebüket, akár gyógyító gyolccsal, akár hasonszenvi módon, újabb sebbel. Fölfödözöttjeiért semmiféle áldozatot nem sokallt, veszekedett és verekedett értük, megvetve idejét és érdekeit is. Sokszor hirtelen magukra is hagyta őket, látszólag nem törődött velük, lehet azért, hogy megérjenek a szélben és fényben. Közöny volt ez? Közöny volt, az a közöny, mely a természet bölcsessége. Amikor hírül vittem neki, hogy egy kiváló író, akit mindig nagyra tartott, letette a tollat, s nem szándékszik többé írni, vállat vont. Nem dajkált ő senkit. Csak apró-cseprő dolgokban buzdított. A nagy, döntő dolgokban senkit se buzdított, mert tudta, hogy ez úgyszólván hiábavaló. Személytelenül tekintett ránk, mint a természet.”

Füst Milán

„Működése mindenekfelett erkölcsi tény, az kétségtelen. Bátor, soha meg nem rettenő, a meggyőződés útjáról soha ki nem térő jóakarát: ez ő, - ez az első, amit róla mondani kell. Mert a jóság a legfontosabb nekünk szegény embereknek. S ebből természetesen következik törhetetlen igazság szeretete. A tizenöt év alatt, mióta mellette élek, egyetlenegyszer sem tapasztalhattam, hogy hajlandó lett volna barátait enyhébben, vagy ellenfeleit szigorúbban megítélni. – S ugyanebből következik, hogy egyformán tékozolta idejét és figyelmét mindannak, ami ítélet végett elé került.”

Molnár Ferenc: Tíz igen rövid tanulság

„...a jubiléus huszonöt munka évéből avagy: többek között még mi mindenre tanítja meg az embert Osvát Ernő élete

- Tőle tanultam: a jó szerkesztő nem a lapot, hanem az írókat szerkeszti.
- Tőle tanultam: a jó kritikus olyan, mint a jó kiadó: nemcsak a munkát fizeti meg tisztességesen, de előleget is ad költő legközelebbi művére.
- Tőle tanultam: a legmagasabb kritikusi tekintély az, amikor a kritikusnak már csak az igen-jére, vagy a nem-jére kíváncsi az ember.
- Tőle tanultam: művészi munka megítélésében csak az engedékenységre felé szabad hibát csinálni, a szigorúságra felé soha.

- Tőle tanultam: szépen tévedni szebb, mint csúnyán eltalálni az igazat.
- Tőle tanultam: fájdalommal szülni csak férfi tud.
- Tőle tanultam: a tanítványnak el szabad hagyni hűtlenül a mestert, - de a mesternek a tanítványt soha.
- Tőle tanultam: aki a buzdítást művészetté emelte, azon aztán soha többé semmi buzdítás nem fog.
- Tőle tanultam: legigazságosabban ítélni az a bíró, aki maga beszélte rá a vádlottat a tett elkövetésére.
- Tőle tanultam: Shakespeare lángész volt, mi legyünk tisztességes emberek.”

Pénzügyi háttere

A Nyugat egyértelműen sosem volt jó pénzügyi helyzetben. Egy folyóirat anyagi hátterének megteremtése nem tartozott a gyorsan megtérülő és nyereséges befektetések közé. Fizetni kellett a terjesztést, a nyomdai számlákat és a szerkesztést is. Minderre nem voltak elegendők az előfizetésekből és a példányonkénti eladásokból befolyt összegek, még a lapban megjelent hirdetések bevételeivel együtt sem. Mindezek ellenére a Nyugat több mint három évtizedig élt.

A szerkesztőknek saját bőrükön kellett megtapasztalniuk, hogy ha olyan folyóiratot akarnak működtetni, ami nem széles olvasói réteg kiszolgálására irányul, hanem az igényeket akarja növelni és minőségi irodalmat produkálni az írói szabadság nevében, akkor nem tudja eltartani önmagát. Külső támogatásra volt szükségük. A magyar irodalom azonban sosem bővelkedett a mecénásokban. Akadtak ugyan főúri családok, mint a Festeticsek, Széchenyiek, Eszterházyak, akik mintegy hagyományoszerűen támogatták az irodalmat. A század végére viszont mindez szinte teljesen elenyészett, főleg, miután a Nyugat leköszölt egy novellát, amelyben egy grófkisasszony meglehetősen morbid körülmények között tűnt fel.

Az ízlésben, szemléletben és neveltetésüknél fogva is konzervatív arisztokraták nem vállalták a modern művészetek pártfogását. „A művész, a költő egyébként is gyanús egzisztenciának számított, szinte társadalmon kívüli lénynek. Támogatni, netán eltartani egy izgága, bizonytalan megítélésű új művészetet és annak alkotóit – meglehetősen kétes dicsőségnek tűnhetett.”³⁰ Pedig az íróknak a világmegváltó törekvéseiken kívül mindennapi gondjaik is voltak. A művészetből nem hogy jól élni, de általában megélni sem lehetett. Persze a pénzzavarokhoz az írók bohém életmódja is jelentősen hozzájárult. A legtermészetesebb dolognak tartották, hogy külföldre utazgassanak. Akkoriban szinte előírás volt a költőnek egy kis párizsi nyomorgás. Persze koplalni itthon is lehet. Jellemző volt, hogy ha kaptak egy kis pénzt, azt rögtön elszórták.

Mint ahogy azt már az Előzmények c. fejezetben említettem, az írók nem szégyellték kitarottságukat. Ignotus öntudatosan hirdette, hogy az uraknak feltétlen kötelessége eltartani a művészeket. „Jogom van arra, hogy kitarotssanak, mint ahogy a földnek joga van arra, hogy táplálják és megmunkálják, ha búzát akarnak tőle, s a gyémánt megkövetelheti, hogy

---

³⁰ A Szövetség szelleme / Fráter Zoltán. – Budapest: MGYOSZ, 1996. - 23. p.

áldozzanak rá, ha gyönyörködnek benne. Akinek nem kell az én kincsem, ám hagyjon elvesznie éhen, de akkor azt a jogomat sem veheti el, hogy megvessem az ő baromiségét, mely a kérődzők közömbösségével halad el az én gyémántbányáim mellett.”³¹ Márpedig a Nyugat dolgozóit sem jellemezte a túlfizettség, főleg a folyóirat működésének első harmadában a bizonytalan anyagi helyzete miatt.

Ilyen pénzügyi körülmények között bizony jól jött a segítség, de szinte csak Ady volt olyan szerencsés, hogy folyamatos támogatást kapott Hatvany Lajostól. Sőt, volt benne annyi bátorság, hogy azt sem bánta, ha versengenek érte a támogatók. Amikor betegsége már igen megterhelte anyagilag, Kornfeld Mórictól kért segítséget, aki mindenek felett támogatta a magyar kultúrát (Klebensberg nagyrészt a Kornfeldtől kapott honoráriumából hozta létre a pécsi egyetemet). Amikor elolvasta Ady kérését, ami jelentős összegről szólt, válaszlevelében ő köszönte meg a megtiszteltetést, hogy a költő éppen rá gondolt. A magányos mecénások talán utolsó megtestesítője Baumgarten Ferenc volt, aki végakaratóban alapítványt hozott létre olyan kiemelkedő magyar írók számára, akik rászorulnak egy kis segítségre, hogy ne hajtja őket a pénzkeresés napi kényszere. Az alapítvány elnöke Babits lett, ő döntötte el, hogy ki lesz az a 10 művész, aki megkaphatja a díjat.

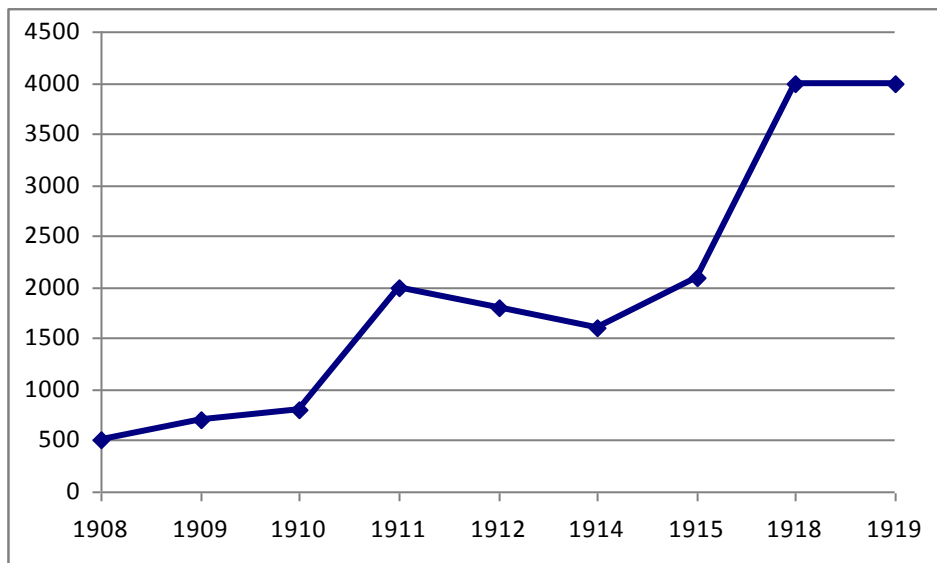
Az adományozó viselkedés nem volt túlon túl jellemző az urakra, így a többi művésznek segítségre volt szüksége; Fenyőnek pedig érdeke volt hogy az írók meg tudjanak élni, legyen kedvük tollat venni a kezükbe; így, mint hivatali ember közvetítő szerepet vállalt a költők és mecénásaik között. Ő volt irodalom és közgazdaság között az összekötő kapocs.

A Nyugat legfőbb segítője a GYOSZ volt (itt dolgozott Fenyő Miksa). Tagjai nemegyszer szoros barátságban álltak a nyugatosokkal, amit nem tett tönkre a támogatás, így személyük garantálta az aranyfedezetet. A Szövetség közgyűléseinek éves jelentései mutatták ezt leginkább. Könyvtára százával rendelte a Nyugatot (így tett Hatvany is), az „Egyéb” tételek között pedig szinte minden elfért: propaganda, kultúrsegély, jótékonyosság. Ez az „Egyéb” pedig egyre nagyobb összegekre rúgott.

De a szerkesztők nem csak kérni tudtak. A Nyugat külső és belső borítóin kifejezetten nagyüzemi-árutermelési hirdetések jelentek meg évtizedeken át. Függetlenségük és irodalmi szabadságuk megőrzése mellett megjelentettek iparpolitikai és közgazdasági cikkeket is, valamint a nem éppen irodalmi reklámoktól sem zárkóztak el.

---

³¹ A Szövetség szelleme / Fráter Zoltán. – Budapest: MGYOSZ, 1996. - 28. p.

1. ábra A Nyugat példányszáma 1908 és 1919 között³²

Az első évben körülbelül 700 és 800 között volt a példányszám. A kisebb-nagyobb visszaesésektől eltekintve folyamatosnak mondható a növekedés az első 10 évben. Az I. világháború kitörésekor visszaesett a példányszám, de ez természetes jelenség, és nem is mérvadó ahhoz képest, hogy a háborúk következtében számos újságnak kellett megszűnnie például a papírhiány miatt. Az 1916-17-es évekről nincs adatunk, és a többi is csak becslés, a Nyugat-mozgalom néhány írójának visszaemlékezése.

Hatvany mindig a maga nevében nyújtotta a segítségét. Nagy szerepet játszott abban is, hogy 1910. augusztus 18-án megalakuljon a Nyugat Könyvkiadó Részvénytársaság, melynek igazgatósági tagjai Hatvany Lajos mellett Ignotus, Osvát Ernő, Miklós László, Willheim Artúr, ifj. Chorin Ferenc és Brüll Alfréd voltak. Igen jelentős alaptőkével rendelkeztek, a cégjegyzést pedig Hatvany, Chorin vagy Miklós László aláírása érvényesítette. Fenyő Miksa is kulcsszerepet játszott a Nyugat Kiadó alapításában, mely negyven éves története alatt végül mintegy 412 kötetet jelentetett meg, mindet a kor jelentő magyar és külföldi szerzőinek tollaiból.

Ha valaki megkérdezte Ignotust, hogy miből tartja fenn magát a folyóirat, ő töredelmesen bevallotta, hogy azt Hatvany pénzeli. Nem csak könyvkiadót szervezett mellé és Adyt támogatta feltétel nélkül (még azután is, hogy Osváttal történt párbaja után elhagyta a

³² A Nyugat hőskora és háttere / Fenyő Mária. – Debrecen: Csokonai, 2001. - 117. p.

Nyugatot és Berlinbe költözött), hanem élete végéig bármelyik magyar író is a vendége lehetett.

„A Nyugat mindvégig pénzügyi tehertétel volt, és a jeles kapitalisták jól tudták ezt. Ady Endre, aki nem volt sem kapitalista, sem üzletember, tűnt az egyetlen olyan személynek, aki őszinte érdeklődést mutatott a részvények megszerzéséért és türelmetlen volt, amikor részvénytársaságját nem kapta meg a várt időben, és jólesett neki, amikor 1911 júniusában az igazgatótanács tagja lett. Móricz Zsigmond sajnálta, hogy a Nyugat „ekkora szelet kavart”, hogy üzleti vállalkozássá alakult, ahelyett, hogy beérte volna a boldog kevéssel. Móricz sem volt üzletember, és amikor átvette a főszerkesztőséget 1930 táján, a folyóirat rosszabbul ment, mint valaha.³³”

---

³³ A Nyugat hőskora és háttere / Fenyő Mária. – Debrecen: Csokonai, 2001. - p. 74-75.

Összegzés

A Nyugat jelentősége és hatásai

A millenniumot ünneplő Magyarország kulturális megújulásának irodalmi szegmense a Nyugattal teljesedett ki. A XX. század legnagyobb hatású és legmagasabb színvonalú irodalmi lapja volt. Összefogta, megszervezte és diadalra vitte azokat az írói törekvéseket, amelyek a hazai irodalom megújítását tűzték ki célul.

Az 1910-es évekre az írni-olvasni tudók száma rohamosan nőtt. Ekkorra az iskoláskort elért emberek 69 százaléka tudott olvasni Magyarországon. Terjedt az igény a napisajtóra, folyóiratokra is, bár megközelítőleg sem olyan magas arányban, mint ahogy azok megjelentek. Az írástudás növekedése serkentette az érdeklődést az irodalom után, de ugyanígy elmondható ez fordítva is, miszerint egyes írók népszerűsége növelte az írástudást. Magyarországon például az ultraromantikus Jókai Mór volt ilyen művész.

A Nyugaton keresztül kaphatunk képet az akkori magyar irodalmi életről, amit nyugat-európai szintre emelt, amit a konzervatívok a régi magyar irodalom bemocskolásaként fogtak fel. De nem csak „hozott”, hanem „adott” is a lap. Nyugat felé sugározta a keleti egyetemes értékeket. A szellemi szabadság és a függetlenség fellegvára lett a folyóirat. Igyekezett mentesülni a politikai elkötelezettségtől és csak az új tehetségek felfedezésével foglalkozni. Bár nem fogadott el minden modern áramlatot, de jelentős teret biztosított a szimbolizmus, szecesszió, impresszionizmus és a naturalizmus képviselőinek.

A címlapon az első számtól kezdve mindvégig a Nyugat emblémájaként szerepelt Beck Ö. Fülöp Mikes-emlékérmé, mely a bujdosó magyar irodalmat jelképezte.

A Nyugat rendkívül széles és változatos szellemi mezőnyt képviselt. A magyar irodalomban ismét a líra került előtérbe, a példakép a francia szimbolizmus, mellette helyet kapnak a szecessziós, impresszionista és naturalista törekvések is. A folyóirat folyamatosan megjelent a világháború éveiben, túlélte a háborút követő zűrzavarokat és az egymásnak ellentmondó politikai rendszereket is.

A Nyugat fórumot jelentett az írók számára. Nem csupán egy irodalmi folyóirat volt. Kinek az utálatot, irigységet; kinek a megszólalás egy lehetőségét, a kulturális forradalmat tárgyiasította meg, de mindenkinek jelentett valamit. A korábbi népies költészettel szemben a modern irodalmat pártfogolták. Az ellenzői a hazafiatlanságot és a nemzeti irodalom

meggyalázását vélték felfedezni a cikkek sorai közt. A folyóirat vezéregyénisége Ady körül pedig már korábban elkezdődött az irodalmi háború, tehát miatta is támadták a lapot.

Mindezek ellenére a folyóirat tekintélye fokozatosan emelkedett. Folyamatosan megjelent a világháború éveiben, és túl is élte azt. Osvát halála után Babits Mihály szerkesztette tovább a lapot. Innentől ő határozta meg a Nyugat szellemét és irányvonalát 1933-ig Móricz Zsigmonddal, utána pedig Gellért Oszkár volt segítségére. Babits halála a Nyugat halálát is jelentette. Illyés Gyula ugyan megpróbálta továbbvinni a folyóiratot Magyar Csillag néven, külsőleg változatlan formában, a Mikes emblémát is megőrizve, de 1944-ben ez is megszűnt.

Irodalomjegyzék

1. A Nyugat hőskora és háttere / Fenyő Mario. - Debrecen: Csokonai Kiadó, 2001.
2. A Szövetség szelleme / Fráter Zoltán. – MGYOSZ: Budapest, 1996.
3. A "Nyugat" irodalomtörténete / Keményfi János. - Budapest: [Franklin Ny.], 1937.
4. A Nyugat stiláris sokszínűsége: a Nyugat születésének 100. évfordulója alkalmából a 2008. május 28-án Debrecenben tartott tudományos emlékülés anyaga / Kis Tamás (szerk.). – Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó, 2008.
5. A magyar irodalom története / Klaniczay Tibor (szerk.). – Kossuth: Budapest, 1982.
6. A Nyugat folyóirat története Kovács Beatrix. – Debreceni Egyetem: Debrecen, 2008.

Internetes források:

7. A digitalizált Nyugat:
<http://epa.oszk.hu/html/vgi/boritolapuj.phtml?id=00022>
8. Pacz Mercedesz: A Hét, nem csak mint a Nyugat előfutára
<http://epika.web.elte.hu/doktor/PaczMercedesz.pdf>
9. 1908-0941. 100 éves a Nyugat – Ünnepi honlap:
<http://nyugat.oszk.hu/>
10. A magyar irodalom története:
<http://mek.niif.hu/02200/02228/>
11. Magyar Országgyűlési Almanach Ötszáz Magyar Élet - 1931-1936:
<http://www.ogyk.hu>
12. Virtuális Nyugat-kiállítás – Petőfi Irodalmi Múzeum:
<http://www.pim.hu/object.57341f0e-e964-41f1-9e79-a68674bda929.ivy>